

het leven. Zijn handelen in overeenstemming met wetten en ethiek werd geleid door een sterk gevoel voor wat recht- en wat onrechtvaardig was. Alleen een sterke persoonlijkheid kan deze solitaire solidariteit aan. Individualist pur sang en solitair; het was moeilijk tot zijn wezen door te dringen, maar op sommige ogenblikken bleek dat hij een heel gevoelig mens was.

In de vijftien jaar van zijn pensionering tot zijn dood in 1990 bleef hij de ontwikkelingen in het bedrijfsleven en in de politiek volgen. Zijn opvattingen waren die van een intellectuele links-liberaal, maar aan maatschappelijke of politieke klassificering had hij geen behoefte. Amerika was voor hem het land, waarmee hij zich zeer verbonden voelde. In New-York kocht hij ieder jaar boeken voor zijn uitgebreide bibliotheek. 'Civic sense', dat Amerikaanse begrip was hem vertrouwd en in de American Declaration of Independence werd datgene geformuleerd wat hem na aan het hart lag: 'that all men are created equal and that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights': niet alle mensen zijn gelijk, maar ze zijn wel gelijk geboren en worden naarmate zij volwassen worden ongelijker. De mens heeft zekere onvervreembare rechten, maar geen recht op alles. Gelijke kansen voor allen leidt onherroepelijk tot ongelijkheid.

Vooraf in latere jaren, wanneer hij de schatkamer van zijn eruditie en kennis van geschiedenis en literatuur voor zijn goede vrienden opende, bleek zijn enorme belezendheid. Hij kende Montaigne, De Tocqueville en Renan goed en voor wat Nederland betreft, ontkenne hij de beïnvloeding door de 'Heilige Drievuldigheid' van vóór de oorlog: Carry van Bruggen, Du Perron en Ter Braak, geenszins. Het werk van Joseph Conrad kende hij bijna uit het hoofd, maar ook lateren kregen zijn enthousiaste bewondering: Ford Madox Ford en zijn 'The good soldier', Malcolm Lowry en 'Under the volcano' en Paul Bowles, wiens 'The sheltering sky' hem zeer lief was, evenals de tot voor kort in Nederland onbekende 19de eeuwse Braziliaanse schrijver Machado de Assis. Het was een genoegen met hem te praten over literatuur, schrijvers en boeken. Zelf schreef hij ook zeer verdienstelijk en zonder omhaal van woorden, trefzeker. Daarnaast was hij een fervent beoefenaar van de fotografie. Er zijn veel fraaie voorbeelden van zijn eigenlijk professionele kunnen op dit terrein bewaard gebleven.

Afsluitend: hij geloofde in de ratio, in de kracht van de Rede en hij was een hoogstaand rationalist, een overtuigd vrijdenker en een 'nakomertje' van de Franse Verlichting. Van Spinoza zegt hij, dat